

A történész józansága

99 lépésre a Halászbástyától van egy „Oázis a város felett”, a Litea könyvesbolt és teázó. Ebben a sokféle szempontból kiváló intézményben (amelyről olvasóinkat közelesem részletesebben is tájékoztatjuk) került sor *Juhász Gyula* posztumusz kötetének, *A történész józansága* című műnek a sajtóbemutatójára. A 3K olvasói ugyan olvashatták már e mű méltatását (reméljük kedves) lapjukban, ám a sajtóbemutató szolgált nem kevés újdonsággal azoknak is, akik mind az OSZK tragikusan korán elhunyt főigazgatóját, mind az ő tudományos munkásságát, mind posztumusz kötetét (sőt annak *Pogány György* általi, szerintünk kitűnő ismertetését) is ismerték. A remek hangulatú sajtóbemutatón *Poprády Géza*, az OSZK mb. főigazgatója szólt nemcsak meleg, de mély értelmű szavakkal is elődjéről, a tudósról, aki kiváló könyvtárigazgató is volt, valamint egy kedves tanítványa, a szakkörökben régóta ismert *Bán D. András* beszélt a nagy professzorról, annak kitűnő kötetéről. Mi ezúttal azt a szubjektív (ám szubjektivitásában annál mélyebben hiteles, a lényegét igazi husserli Wesenschauval láttató) beszámolót közöljük, amellyel *Juhász Gyula* költőbátyja, *Juhász Ferenc* lepte meg a jelenlevőket.

Ami nehéz

Nehéz nekem e posztumusz könyvről és szerzőjéről beszélni, hiszen a könyv megírója és vallomástevéje testvérem volt. Talán nem is illik. És meghalt idő előtt, még akkor is, ha minden vonatkozást és sejtelmet agyamba gyűjtve tudom, hogy másképp nem lehetett. A gyász még nem üledett le a szívemben. Különbösen is: életemben úgy forrasztódnak egymáshoz a halálok, mint a híd-ívek. Azért is írtam le ezt a néhány mondatot, hogy össze ne csomózza a dadogás a torkomat. Hogy legyen ez a könyv, ezt még életében mondtam öcsémnek, leselkedő és mohó árnyak bozótjában ülve vele, hogy legyen, mert kell, mert fontos, mert nagy szüksége van a megfigyelés, a látás, az ítélet józanságára és ezer-tükrű fényére változó világunknak, hömpölygő gondok, elvadult visszaburjánzások töviseiben, áradásában vergődő életünknek. A halál aztán kényszerű azonnallá igazgatta ezt a szükségességet. E könyv tartalmát, tényeit, látásmódját, ígétetét, töprengés-útját vizsgálják és ítélik meg a szakemberek. Én elmondtam róla valami keveset döbbenet és gyászfehéren előszavában. Azt ugyan nem, hogy milyen örömöm volt testvérként figyelni és látni egy életen át, hogyan fényesedik, itatódik át ragyogással az az elme a mellettem növekvő testben, aki végül is e tanulmányok, beszédek megfogalmazója lett, hogy nő benne a luciditás, hogyan lesz egyre lucidusabb és józanabb nemcsak tolla, de már vizsgálat-módja is a történelmi folyamatok kutatásában és értelmezésében. Mikor kényszerű és korszerű pályamódosulás után, mint az úrhajó, történészként kezdte újra és folytatta életét, mint a kristályatomok átrendeződése a beavatkozástól, benne új látással összegeződtek és rendeződtek a fénymolekulák, a fénylő korpuszukuláris tudat-csomagocskák. Ez

volt *Juhász Gyula* második megszületése. A nem-testi, a szellemi. Emlékszem, ahogy a könyv első nagy tanulmányai fénykalásszá érlelődve agyában: megszülettek. Egyszer autóval hozott föl feleségével egy Tolna-megyei településből családotól, s úgy Siófok körül, ahol szarvasok, őzek ácsorogtak a kukoricaszárak közt, zománcos fácánok futkostak a havas tarlón, rámvillantotta aranykeretes szemüvegű arcát, s elkezdte mondani az Űszkös pillanat látomását, mert valóságát. Szorongása úgy olvadt le arcáról, mint finom jéglemezek hártatollai. Mert azt akarta tudni, hogy igaza van-e? De hiszen igaza volt! Úgy mutatta meg nekem töprengés-szülte gondolatait, ahogy egy újszülöttet mutatnak a pólyában. Mit szól hozzá, aki látja? Hát nézzék Önök is e Könyvszülöttet. Nem kisebb szeretettel, mint ahogy Illyés Gyula tette, mikor Eszter lányom megszületett. Átjöttek hozzánk, Flórával, s Gyula nagy kezeivel fölemelte a csecsemőt magasra, s nézte mosolyogva. Hogy mit mondott, azt engedjék meg, hogy elhallgassam.

Juhász Ferenc

Megmérettünk...

Nem minden előzmény nélkül fogott hozzá az OSZK KMK Olvasószolgálati kutató osztályának négy munkatársa a magyar nemzeti területen élő különböző, egymástól regionálisan – virtuálisan és konkrétan is – elszigetelt, „de azonos nyelvet beszélő és közös kulturális tradíciókkal (is) rendelkező társadalmi alakulatok” olvasás és könyvtárkultúrájának felméréséhez – annak felderítéséhez, hogy a „kulturális-értékrendi összetartozásnak és elkülönülésnek jegyeit milyen arányban és milyen módon vegyítik”.

1991 tavaszán a magyar kontroll-területen (Hatvan, Hort, Rózsaszentmárton és Jászberény) kívül Románia (Erdély: Székelyudvarhely, Zetelaka, Zeteváralja) és Szlovákia (Dunaszerdahely, Nyárasd, Kisudvarnok, Nyitra) magyarok által összefüggő tömbben és többségben lakott területeit vizsgálták, választ keresve „a nemzeti azonosság tudat aktuális állapotára”. Ezek után kerülhetett sor a Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézetének kiadásában a „Hungari extra Hungariam” sorozat második köteteként, a felmérések kiértékelését tartalmazó, színvonalas tanulmánykötet kiadására.

A négy tanulmány – mint a felmérés négy megközelítési pontja – helyenként átfedi egymást, ezzel is biztosítva a felmérés objektivitását, realisabb kiértékelési lehetőségét.

Egy jól kigondolt, logikailag jól felépített, összefüggérendszerre alapozó szociológiai felmérés tényfeltáró, következtetéseknek is helyet adó kötetét tarthatja kezében az olvasó.

Gereben Ferenc az első részben e három jelzett országrész felnőtt lakosságát jellemző kulturális-értékrendi tényezőkre kérdez rá. A kutatás abból a megállapításból indul ki, hogy a felmérés nem lehet reprezentatív az összmagyarságra nézve, s így eleve lehetőség tárgyává teszi a szórványvidékeken élő magyarság jövőbeni vizsgálatát is. Ugyanakkor, amennyire lehetett, egy jellemző kép kialakítására törekedett a

felmérés lebonyolítása során, valamint az összefüggő megjegyzések zöme hipotetikusan megfogalmazott és nyitott.

Érték- és életszemléleti sajátosságok tendenciaszerű elemzésekor már rögtön feltűnnek azok a különbözőségek, amelyek meghatározó jegyeiként foghatók fel a térségnek:

– a „földhözragadottság képzetével társult” „információéhes” pragmatizmus Hatvanban és környékén;

– toleráns, önérzettel társult, a kultúra felé nyitott érvényesülési vágy Dunaszerdahelyen és környékén;

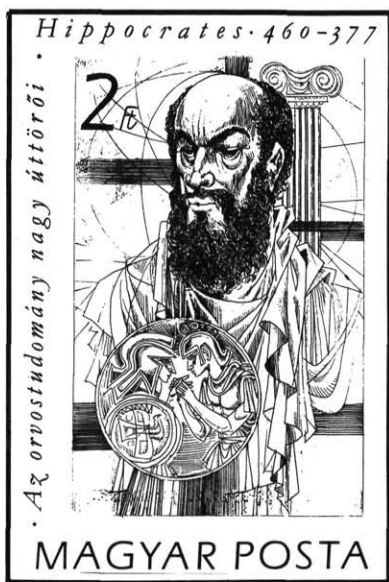
– és egy, a kisebbségi lét szorításában fogant, tradicionális, hitbuzgóbb, hithűbb „premodernség” Székudvarhelyt és környékén. A fentebbi jellemzőket tették árnyaltabbá a vallásosság kérdéscsoportjaira adott válaszok, amelyek nyitva hagytak számos kérdést és a logikai visszacsatolás igényét szülik. „Kérdések, amelyekre megbízható választ csak további célzott vizsgálatok adhatnak” – szögezi le a tanulmány írója a polgárosultabb és a tradicionálisabb, a szekularizáltabb, illetve hitbuzgóbb érzésvilágot összehasonlítva.

Az egyéni büszkeség tárgyára, a nemzeti önszemlélet, a magyarságtudat lényegére, a nemzet jövőjének megítélésére vonatkozó – felnőtt kategóriáknak feltett – kérdéseket izgalmas lenni összevetni a *Nagy Attila* által elemzett véleményekkel, amelyeket viszont a fiatalság fogalmazott meg. Vajon van-e és hol egybeesés a felnőttek (szülők) kiábrándult és pesszimista, valamint a fiatalok esetleges szélsőséges érzései között? Különbözik a kérdéskört egész korrelációs rendszerben elemzi a szerző. Nem hagyja figyelmen kívül a kulturális háttér sem. „Irodalmi ismeretvilágunk, érdeklődésünk és ízlésünk tehát bűvópatakaként rejtőzik énünk mélyrétegeiben és soha sem tudhatjuk, hogy egy-egy (az irodalomtól látszólag messze eső) megnyilvánulásunkban, állásfoglalásunkban mikor és milyen formában bukkan váratlanul felszínre.”

Itt csak annyit jegyezni meg, hogy a magyar anyanyelv megőrzése a „magyar ál-lamban” természetszerű folyamat, tehát érthető, hogy ilyen irányú büszkeségre való rákérdezés közömbös választ szül, mint ahogy – szerintünk – a kompakt magyar területnek nyilvánítható Székelyföldön is alacsony az ezt célzó válaszok száma. Több mint valószínű, hogy az erdélyi szórványokon feltett ilyen kérdést kiemelt helyen kezelték volna. Különbözik a valahová tartozási érzés kérdésére adott válaszok boncolgatásakor Gerében Ferenc helyén való magyarázatokkal szolgál mind „a közelmúltból örökölt kötődési bizonytalanságok” feloldási lehetőségét, mind a nemzeti identitás-tudat szociológiai réteg-otthonosságát illetően. Ebben és a nyelvhasználat kérdésében nem hagyhatjuk figyelmen kívül szerzőnk élelátását az anyaország kulturális-politikai támogató szerepét, a Magyar Rádió műsorpolitikáját illetően.

Az alig olvasók és a rendszeres olvasók olvasmánytípusok szerinti megoszlása a kommersz jellegű és a történelmi és szépirodalmi munkák között érdekes következtetésekre juttatja a szerzőt akkor, amikor ezen két utóbbi – „az élet (pontosabban: a túlélés és a politikai cselekvés tanítómesterének számító” – kategória nagyobb megbecsülésére figyel fel a határokon kívüli magyarság esetében. Aztán a felmérést megelőző 6 hónap olvasmányait elemezve a sikerkönyvek mindhárom régióbeli térhódítását emelve ki, a fentebb állítottakat támasztja alá, a „lértelmezés tisztázásának” tényezőjeként kezelt történeti- és szépirodalom.

Végig követhetjük a táblázatokból, valamint a hozzáfűzött magyarázatokból a teljes olvasmányanyag struktúráját, illetve annak terepek szerinti változását a régi és



új, a klasszikus és modern könyvek, a magyar és más nemzetiségű szerzők, európaiak és amerikaiak, jobban és kevésbé kedvelt írók viszonylatában. Megfigyelhetjük a párhuzamosba állított tételek kelet-nyugat irányítottságát a konzervatizmustól a nyitottabb modernségig, a végek s főleg a Székelyföld még mindig „sziget jellegét”. A három régió embereit (olvasóit) a vizsgált szemszögből nézve inkább „olvasói múltjuk” köti össze mintsem a jelenük. Gereben Ferencnek a kötetet is nagyobb részben kitöltő, a könyv beszerzési forrásaira, a családi könyvtárra, a „könyveskommunikáció”-ra, a „könyvtárközelségre” utaló adatokkal záruló tájékoztatóját egészítik ki a soronkövetkező írások.

Nagy Attila három kisváros (Dunaszerdahely, Hatvan és Székelyudvarhely) középiskolásainak szabadidős tevékenységét, olvasási szokásait, ízlését, értékrendjét és nemzeti identitástudatát vizsgálva néhány általánosító összefüggést fogalmaz meg, a későbbi következtetések ellenőrzésének érdekében a nyert táblázatokat is közölve.

A családi környezetből indul ki a szülők foglalkozásának, képzettségének párhuzamba állításával a három vizsgált területen. Ezt követi a 27 elemből álló szabadidős tevékenységeknek a vizsgált helyszín, nem és iskolatípus szerinti összehasonlítása, illetve rangsorolása. S talán ami leginkább megkapja jelen sorok íróját az az, hogy rohanó, egyre gépiesedő világunkban azért mégis az interperszonális kapcsolatokra épülő tevékenységek a vonzóbbak (együttlét, kirándulás, együttjárás és a szerző által külön kiemelt udvarhelyi jellemző adat a beszélgetés). Megnyugtató a 18 célértékű fogalom humanisztikus fontosságú rangsorolása (béke, család, szerelem, boldogság) is. A szerző azért megjegyzi, hogy „ezek a válaszok részben valós, működő értékeket, fontossági sorrendet mutatnak, de időnként éppen azok fájdalmas hiányát is jelentik. (Vidra Szabó Ferenc felmérésében is „a rangsorban nagyon hátul foglal helyet a családi együttlét...”) Ez már generációs problémákra terelheti viszont a kérdést. Szóval van min elgondolkozzon diák, szülő, tanár, szociológus egyaránt. Hogy értékítéletük

mennyire valós, arra 10 versrészlet művészi értékének osztályozása adott választ. S itt ismét csak megnyugtató egységes magyar kultúránkra nézve, hogy „él, működik az irodalmi hagyomány, konvenció... a stílus, a fordulatok, az eszközök felismerni és megítélni tudásának szintjén is”, amelyet a helyi színek csak gazdagítanak. Ezt és az ilyen jellegű más, eddigi felmérések adatait ugyancsak megerősíti a felmérés előtti utolsó hat hónap olvasmányszerkezetére és ízlésre vonatkozó elemző adatok, amelyek a magyar kultúra folytonosságára, a kulturális folyamatok határokat átlépő erejére, az ízlés változásának közel azonos tendenciájára vonatkoznak.

Általában az olvasás szokásának a léte, gyakorisága, egyéni könyvtárak és azok nagysága, a beszerzés kérdése, olvasó partnerek, könyv, könyvtár, könyvtáros – olvasó kapcsolat mind vizsgálat alá kerülnek. Itt igen érdekes és a jövőben jobban kibontandó témaként jelentkezik a könyvtár teljes problémaköre. A számadatokból ugyanis sok minden kiderül: a könyvtár(ások) hatása, útmutató, irányító, nevelő szerepe, a könyvtár mint a könyvekhez való hozzájutás elsődleges forrása, iskolai és közművelődési könyvtárak aránya, viszonya, állományuk, felszerelésük esetleges hiányossága könyvtárosok képzettsége, kiképzése stb.

A szerző figyelmeztet az olvasmányszerkezetnek a könnyed, szórakoztató műfajok irányába való egyre erősebb eltolódásra (elegünk lenne a nevelő, oktató jellegű olvasmányokból? Hiányozna gyakorlottabb olvasói előéletünk? Esett volna műveltségi szintünk?), az ismeretközlő művek alacsony forgalmára, a kortársi értékes alkotások gyér jelenlétére, a nemzeti kultúrák közötti hidak „a pallók keskeny és törékeny” mivoltára, a klasszikus irodalom olvasottságának helyenkénti beszűkülésére vagy fel-tűnő (székelyföldi) pozíciótartására. (Modernség, nyitottság hiánya?)

„A tantervi eltérések mellett feltehetően a tanári testületek értékrendje, tanítási stílusa, az egyes pedagógusok életszemlélete, ízlése is eredményezheti a tapasztalt anomáliákat” – jegyzi meg Nagy Attila és a pedagógusok közti eszmecsere jótékony hatására hívja fel a figyelmet. De itt érvényesül a szakirodalomból ismert kettős értékrend, mert az ellenőrző kérdésekre adott válaszokból sokszor a korábban állítottak ellenkezőjére derül fény. (Életkori sznobisztikus sajátosság vagy mély olvasói élmény, megszilárdult esztétikai ízlésrend?)

A nemzeti azonosságtudat támpilléreit feszegető semleges, általános „Van-e valami, amire különösen büszke Ön?” – kérdésre a többség nem felelt. A többiek válasza az egyéni önteltség és az öntudatos nemzeti létre való hivatkozás között ingadozott. A további kérdésre (Magyarként mire büszke?) adott válaszok kiértékelésekor a szerző felhívja a figyelmet azokra a válaszokra, amelyek most már a „magabiztos magyarországi lét”-be (?) kapaszkodó skinhead divatideológia és a magyarságukat élni akaró kisebbségi sorban lévőknél „a megmaradás zálogát jelentő” nemzetudata között csapong. A „mit jelent az Ön számára magyarnak lenni?” kérdés kettős: tartalom-elemző, majd kategorizáló feldolgozása, de azt megelőzően az adott válaszokba való beleolvasás lehetősége képet nyújt a nyilatkozók gondolatgazdagságáról és a nemzeti lét (tartozni valahová, elfogadás, büszkeség) tudatos vállalásáról. Ezen lét távlati jövőjét igenlő válaszok a felmérés szerint a magyar állam határon kívül élők között a legszámosabbak, de ami elgondolkoztat szerzőt és olvasót egyaránt, az az, hogy ez a szám épp azok körében a legmagasabb, ahol egyre csökken a gyermekvállalás, s ahol egyre több a lekipásztor nélküli gyülekezet és a betöltetlen oktató-nevelői állás, ahol esetleg éppen a megkérdézettek hozzátartozóinak, ismerőseinek, de nemcsak azoknak nagy része külföldön keres(ett) megoldást bajaira.



Vidra Szabó Ferenc a kötet következő fejezetében a jövő kultúrközvetítőinek „hallgatói értékrendjét” képviselő másod-, harmadéves hallgatók, leendő pedagógusok szellemi tarsolyát vizsgálja. Pontosabban azt „mely értékeket tartanak fontosnak, átadandónak; értékrendjükben milyen helyet foglal el a kultúra, a művelődés, az olvasás, valamint a magyarságtudat”.

Az iskola és a család, a képző intézet szellemisége, „kulturális arculata” és az ennek helyet adó város mentalitásának keretei között mozgó diákoknál kérdeztek rá pályamotivációkra, a pályamódosítás indítékaira, okaira. A szándékmagyarázat, mely a fejezet címét is adta („Most van szükség jó tanárookra...!”) az „aktív értelmiségi szerep tudatos felvállalását” tükrözi. A frappáns megfogalmazásig viszont hosszú az út s így a bevezető kérdések a szülők szándékát és a gyermekkori pályaképet állítják párhuzamba. Míg az elemző az erdélyieket legtudatosabb pályaválasztóknak emeli ki, addig alulírott a nyitraiak (63%) és a jászberényiek (52%) szabad pályaválasztási gyakorlatát hangsúlyozza ki. De ezt a pedagógusi pálya presztízsképeének variációja is okozhatja, amelyet különben érzékel *Vidra Szabó Ferenc*. Az is tény, hogy az udvarhelyiek többségükben lányok s „hát milyen, ennél jobb pályát szánhatnál egy erdélyi (18–19 éves) lánynak” – a biztos kereseti forrás reményében. Tény, hogy a pályakép külső egyéni vagy társadalmi háttéri indokok következtében mindenhol (módosul(hat)nak. Sajnos már nem csak Magyarországon, de Erdélyben s bizonyára Szlovákiában is!

Válságban a pedagógusi pálya? Van kiút ebből a válságból? Új utak keresése vagy az elmúlt korok tanártípusához való visszatérés révén? („Tudjon előadni”, „jó szervezőkészség”, szigorúság?) Ezekre az évtizedek óta izgató kérdésekre figyelnek rá a kérdezők: „... hova tűnik mindez a sok jó tulajdonság... mi az oka annak, hogy az iskoláink teli vannak türelmetlen, intoleráns, rosszul felkészült, elfásult tanárokkal?” Mít sejtet a válaszokból kivehető kezdeti tudásszomj és a becsületesen végzett munka igénye, valamint a későbbi fásultság közti ellentmondás? Mindez olyan körülmények között, amikor az iskolarendszerek, hogy hivatásukat betölthessék meg kell újuljanak a megváltozott társadalmi elvárásoknak megfelelően, és ezen megújulás letéteményese éppen a pedagógus.

A felmérők nem elégszenek meg csak a mindent egyszerűsítő számadatok, statisztikai sorok bemutatásaival; állandóan az eleven válaszok hangsúlyoznak vagy tompítanak az értékeken. Így a jó pedagógus tulajdonságaira adott válaszok párhuzamba, illetve egymás mellé való állítása is finomabbá, precízebbé teszi a tanári pályáról alkotott képet.

Érdekes a toleráns, illetve intoleráns kultúróvek geográfiai, égtáji irányítottására való rámutatás, de talán bővebben kellene elemezni a vázolt kultúróveken belüli – a magyarságon, a kérdezett csoportokon belüli tolerancia kérdését is. Finomításokra van még szükség.

A megkérdezettek ama bizonyos „otthoni hét évének” szó- és írásbeli anyanyelvi indíttatása hasonló mindenhol. A családi körben „született nyelvünkön” (XVIII. sz.) elhangzott, ősi fogantatású mesék világától az iskola, a nyelvi közeg, a kulturális intézmények és a különböző médiák által kínált lehetőségek kiaknázásáig rengeteg összetevő befolyásol(hat)ja a leendő pedagógus kialakulását. A felsoroltakban már érződik a különbség a végvári helyszíneken. Az eltérések jelentősek a kulturális szokásokban (színház-, mozilátogatás, rádió hallgatás, tv nézés, sajtó nyomonkövetése).

A felmérésből kiderül, hogy a pedagógusi pálya végül is jó kezekbe kerülhet még akkor is, ha a státusa a foglalkozási (Jászberény), a szakmai (Nyitra) és a hivatási (Székelyudvarhely) megítélése között ingadozik. Az is kitetszik viszont, hogy van mit tanulniuk egymástól a jövő tanárainak. Kár, hogy még mostani körülményeink között is a csoportos tapasztalatcsere kivitelezése szűk keretek közé szorított. A probléma megoldása még nyitott, mint ahogy a felmérés se lezárt. Érdekes és a kötetben vázoltakat kiegészítő lesz a pedagógusokat képző pedagógusokkal, könyvtárosokkal készülő interjúk kiértékelése is.

Korábbi és más kutatások eredményeitől is megerősítve vizsgálja *Lórincz Judit* a pedagógusjelöltek olvasmányemlékeit, olvasmányélményeit. A kiindulásnál itt sem marad el a szülői háttér, a szülői viselkedésmódel invokálása. A könyv mint a szubjektumra, az „olvasó énré” gyakorolt erő, a könyv mint objektum, téma, történet, cselekmény vonul be az emlékezés okai közé állapítja meg következtetésként a szociológus, kiemelve az előbbi erősebb székelyföldi hangsúlyozottságát. Az „olvasmányéhség” is inkább erre a tájra jellemzőbb a felvett adatok szerint. „A féléves olvasmánylista nemcsak *mennyiségi* különbségeket takar, az *olvasmányok típusa* szerint is markáns eltérések rajzolódnak ki”. A székely diák a romantikus vagy klasszikus-realista műveknél horgonyoz le, kevesebbet evezve a modern művek eszmetengerén. De ezeken belül is kisebb-nagyobb eltérésekre figyelhetünk fel – hívja fel a figyelmünket a szerző – Jókai, Mikszáth, Sienkiewicz, Flaubert és Georg Sand, illetve Móricz, Kosztolányi, Németh László, Tamási Áron és Thomas Mann vonalán. Nem minden ok nélkül fogalmazódik meg a kérdés a modern művek kapcsán: „Kortársai vagyunk-e magunknak?” S itt, figyelmeztetőül az erdélyieknek, jó újból idézni a kötetből: „Ha valamennyi listán szereplő művet 100%-nak vennénk, annak több mint a felét (52%) a jászberényi pedagógusjelöltek olvasták; több mint egyharmadát (38%) a nyitraiak, és csak egy tizedét a székelyudvarhelyi tanítóképzősök”. Ezt teszi tulajdonképp a megfontolás tárgyává a szerző is. „A kortárs alkotók és modern művek magyar nyelven kevésbé hozzáférhetők határainkon túl?” – teszi fel a kérdést. Kiadónkat is leginkább – magától értetődően – a magyar kultúra alapbázisának rögzítése, megismertetése foglalkoztatta a megengedett keretek között, a világirodalmi sikerkönyvek felsorakoztatása mellett – válaszolnánk. De ezen utóbbira is tudnánk



példákat felsorolni: gondoljunk csak az erdélyi „Horizont” és más sorozatok köteteire. És itt beszélhetünk tradicionalizmusról és archaizmusról, de akkor mire véljük az olvasmányszerkezetben egyre jelentősebb helyet elfoglaló lektürt és bestsellert, amelyek modernnek tűnnek ugyan, de sekélyesek, a modernség felszínét jelentik csak, ha nem is izlésficamot. Az is igaz viszont, hogy ezen olvasmány sikerlisták csúcshelyezett kötetei tág felvásároló piacokra találtak Közép-Kelet Európa könyvpiacain. A sokáig majdnem hozzáférhetetlen könyvek iránt fokozottabb az érdeklődés. Dömpingjük sem elhanyagolható (vonzó a kivitelezésük, csalogató a borítójuk, az idegenség erejével hatnak). Valamint vizualizált elősikerek (filmek, Tv sorozatok, videókazeták) keresettebbé teszik őket. S ha a film megtekintése után el is olvassák a könyvet – ez már lépés előre.

Az olvasásmentalitás is K–Ny irányítottságú, világítanak rá a sorok az expresszív-től az instrumentalista irányba mozdulva el. Igazán különös ez, tudva azt, hogy a székelyföldi ember ezermester mivoltáról, gyakorlati érzékéről volt közismert. Pont most a megnövekedő lehetőségek korában nem volna szüksége az ismeretközlő irodalomra?! De talán jellemző, hogy Székelyudvarhely egyik vezető, külföldi üzletben is aktívan résztvevő Kft. vezetőjének felkínált management, marketing és business témájú – igaz angol nyelvű – szakkönyvek „mi az életből tanuljuk ezeket” kijelentés kíséretében találtak visszautasításra. De amint a szerző is kiemeli – „az olvasás nem elszigetelt gyakorlat, a valóságos életmód része és az izlés általános kezei között alakul”.

Az viszont elgondolkodtató, hogy erdélyi viszonylatban lemaradásunk az anyaországhoz képest majdnem egy emberöltőnyi. Különben erre bukkanunk Nagy Attila szabadidős tevékenységeinek rangsorolási adatában is. Pl. a szakirodalom a 18. helyen van Udvarhely, megelőzve a dunaszerdahelyi 22. helyezést, de lemaradva a hatvani 16. hely mögött. Az olvasói motívációk vizsgálatának az „ismeretközlés” motívuma viszont Udvarhelyen a legerősebb. Igaz ez másfajta – a regény műfaja által megengedett – az író lelki, szellemi szűrőjén kikristályosodott és a vizsgált alany életvitelét igazoló ismeretekre vonatkozik. Így a látszólagos ellentmondás feloldódik.

Lőrincz Judit viszont megerősít: olvasni még inkább szeretünk. Nem is akármit, hanem azt, amit és azt, akit leginkább kedvelünk. („... a kedvelt szerzők listája nem tér el az olvasott szerzők műveitől”). A nyugati tendenciákhoz képest olvasásunkra „a fikciós művek erős dominanciája a jellemző.

(Gereben Ferenc, Lőrincz Judit, Nagy Attila, Vidra Szabó Ferenc: *Magyar olvasáskultúra határon innen és túl*, Bp. Közép-Európa Int. 1993.)

Róth András Lajos

A füzetes lányregények

„Esendő műfaj a lányregény. Természeténél fogva az. Giccsveszélynék kitéve éli életét. Hogy ennek ellenére a századforduló és a két világháború közötti időszak magyar lányregényének története iránt érdeklődünk? (...) Önmagában ok a tartós népszerűség titka” – írja *Komáromi Gabriella*, Elfelejtett irodalom című könyvében. Az ok napjainkban ismét aktuálisá vált, hiszen eme regények manapság igencsak reneszánszukat élik.

Fontos lenne, hogy minél többen figyeljünk egy olyan problémára, mely korántsem olyan ártalmatlan és egyszerű, mint amilyennek első benyomás után gondolnánk, s melynek hatása erősen érezhető már most az olvasási kultúránkban..

1989-ben a „váltás szele” a könyvkiadók hierarchiáját is sújtotta. A jogrendszerben végbement és végbemenő változások, a megmaradt kiskapuk, a nyereségorientált piac kialakulása, a „giccsadó”, az állami támogatás megszüntetése eredményeként sorra alakultak a különböző kiadók. Az életképesebbek a piacnak azon részét célozzák meg, mely témákban az elmúlt évtized alatt hiány mutatkozott, s ez nem más, mint a bestseller irodalom, ezen belül is a főleg hölgyeknek szánt szerelmes regények tömkelege. Eleinte nem kellett túl messzire nyúlni, hiszen a háború előtti évtizedekben nagy hagyománya volt Magyarországon is az akkor „lányregénynek” nevezett irodalomnak.

Kiadóinknak tehát nem kellett mást tenniük, mint lefűjni a port néhány örök érvényű lányregényről, s ellátni megfelelően feltűnő, rikító borítóval. Nagyanyáink újra, mi először olvashattuk *Claire Kennethet*, *Christine Arnohyt*, *Eugenie Marlittot*, *Courts-Mahlert*. Míg a maiak bele nem jöttek. S belejöttek, hiszen csak igazodniuk kellett a szabályokhoz: „A történeteséma (...) egy-egy történet felépítése, belső szerkezetére vonatkozó várokozások készlete, kulturális minta, amely mind a felfogást, mind a visszaidézéseket megkönnyíti”. Olyannyira is megkönnyítheti, hogy egy életre a lektúrolvasók zsákutcájába terelhet e kényelmes befogadáshoz való ragaszkodás. „(Az olvasó a műben) azt látja viszont, amit már ismer, gondol és megszokott... (s ez) nem jelentéktelen élvezet forrása.” S belejöttünk mi is, az olvasók, igényt teremtettünk, a piac igazodik az igényeinkhez.

Mára már futószalag effektus lépett fel. Kiadóink figyelmen kívül hagyják a „minőség, nem a mennyiség” alapelvét. A farkastörvény vált uralkodóvá, az számít, kinek milyen kapcsolatai vannak a megfelelő berkekben, ki tudja a friss „anyagot” elsőként megszerezni, futószalagra tenni. Az eredmény igen látványos. Az adott tájékozo-

dási fórum (könyvesplaz, Új Könyvek stb.) előtt hosszasan mélézgatunk. Vajon ki ez a szerző, jelent-e már meg valami ilyen nevűtől, s ha igen, vajon melyik is volt az, milyen volt? Ki is ez a fordító, élvezhető-e, vagy csak egyszerűen összecsapja? Van-e valami többlet ebben a regényben, ami miatt ennyire dicséri a könyv hátán a recenzió, vagy ez is csak a szokásos üzleti fogás? Ha ezek közül a kérdések közül valamelyikre választ kapunk, el tudjuk dönteni, érdemes-e megvásárolni. De vajon mit tesz a dilettánsabb vásárló? Megnézi, van-e a kedvenc szerelmes-szerzői közül valamelyiknek újabb könyve. Ha van, egyszerű a sor. Megveszi. Ha nincs, tovább álldogál, meg szemléli a borítót. A legfeltűnőbbnek tűnők közül kihar egyet, elolvassa a dicsimnusz, ezzel egyidőben ugyanezt meghallgatja az árustól is, ha annak van ideje. Ha esetleg úgy döntene, hogy kinyitja a könyvet és beleolvas, akkor élete egyik legfelelőtlenebb döntését hozza. A könyvárus ugyanis erre a mozdulatra villámgyorsan lecsap a portékájára, kiragadja potenciálisnak még nem tekinthető vásárlója kezéből, miközben mosolyogva s fennhangon tovább dicséri azt. Reakciója természetesen jogos, hiszen neki ezt a könyvet még el kell adni, lehetőleg teljes áron. Márpedig teljes áron csak ép és sértetlen könyv adható el. Ő pedig ismeri portékája minőségét, tisztában van az ilyesfajta erőszakos fizikai behatás következményeivel. Tehát a hölgy vagy megveszi a kiszemeltet, vagy nem. Legtöbb esetben igen, hiszen az, hogy elragadták tőle a könyvet kíváncsivá teszi, már vágyik rá. Csupán szerencse kérdése, hogy megérte-e a küzdelem, avagy nem. Egy biztos, hiába a csalódás, legközelebb is így fog tenni.

A könyvtárakban egyrészt egyszerűbb dolga van az olvasónak, másrészt gazdaságosabb is. Hiszen az éves tagdíj ellenében – bár néhány hónapos késéssel – elolvashatja mindazt, ami érdeklődését felkeltette. Választani is könnyebb, mert az itt fellel-

Nemzetközi Gyermekkiállítás



Magyar Posta 4Ft

Nemzetközi Gyermekkiállítás



Magyar Posta 60F

hető szerelmes irodalom-példány már többszörös szelekciót élt túl; egyrészt a szerzőcsoport részéről, másrészt az olvasóközönség részéről. S ha még így sem biztos a dolgában, bátran kérhet a tájékoztató könyvtárostól, aki az elmúlt évek során nagy tapasztalatra tett szert ebben a témában (is).

„A műfaji keret eleve befolyásolja a műalkotás világának fontosabb összetevőit a szociális tér szélességétől a kommunikációs viszonyok szerkezetéig.” Mit jelent *Veres András* mondata? Nem más, mint amit már eddig is tudtunk, hogy ez a fajta lektúr a nők népes taborát célozza, foglalkozásra és korra való tekintet nélkül. Valójában a dolog ennél bonyolultabb, hiszen nagyon sok minden van, ami meghatározza és befolyásolja azt az egyszerű fogalmat, amit úgy nevezünk: ízlés. Az általános iskolák népes fűzetfaló tábora ezeket a típusú szerelmes regényeket nem olvassa. Sem életkorukhoz, sem érdeklődési körükhöz nem állnak ezek közel. A középiskolások is ritkábban olvassák, mint a fűzeteket, hisz az ő idejük és türelmük is kevesebb még, s a regényekkel a romantika iránti igényük kielégítéséhez is később jutnak el. Hiszen az ő érdeklődésük e témában célirányos, márpedig a 2–300 oldalas romantikus könyvekbe a szerelem mellé még egy nagyobb lélegzetű kerettörténet is elfér, a cselekmények több szálon futnak, bonyodalmasabbak lehetnek, s az sem biztos, hogy a regény happy enddel fog végződni, míg a fűzetek hetven oldalán a kerettörténetek funkciója mindössze annyi, hogy azok változatosabbak legyenek. Ott nincs bonyodalom, ott tudják, hogy a történet lelegején megismert s máris szimpatikussá vált egyedülálló nőtől, s a gazdag, kevésbé szimpatikus, ám rengeteg rejtett értékkel bíró férfitől a történet végére mint tökéletes álompártól fogunk búcsúzni.

A tizenéveseknek szóló regények természetesen megpróbálnak igazodni az életkori sajátosságokhoz, a korosztály norma- és erkölcsrendszeréhez. A fűzetes sorozatokon kívül a fiatal lányok elsősorban a „régii” történeteket kedvelik, ahol a főhősnő a szerelembe szerelmes, s ezen az érzésen át jut el hosszas önmarcangolás után a szerelem tárgyáig, a férfig. Ezekben a regényekben a férfi másodhegedűs, nem személye a fontos, hanem az, hogy bele lehet szeretni. A történelmi háttér pedig izgalmas – hisz ki ne kutatná ebben az életkorban a múltat, s hányszor halljuk: én akkor szerettem volna élni –, valóságos melegágya a romantikának (pl. *Tutsek Anna* Cilikéje, aki még a háborúba is elkíséri hitvesét, vagy az oly sokszor feldolgozott idealizált Erzsébet királyné-legenda). Ebben az életkorban leginkább *Jókai*, *Kertész Erzsébet*, *Tutsek Anna*, *Szabó Magda*, *Gárdonyi Géza* műveit, s a hasonló típusú regényeket kedvelik.

A „felöltött” nők, az aktív dolgozók már jóval több, témájában is szélesebb skálán mozgó szerelmes regényt olvasnak. Megtehetik, hisz a piaci kínálat elsősorban ezt a réteget célozza meg. A rendszeres könyvtárhasználók közül sokan vásárolnak is ezekből a kiadványokból, elsősorban akkor, ha az éppen ügyeletes sikerkönyvszerző hölgyemény új regénye jelenik meg, vagy ha valami nagyon felkeltette az olvasó érdeklődését („hallottam valahol, hogy ez...”, „a borítót látván úgy gondoltam, hogy érdemes...” stb.). Ezen korosztályon belül már megoszlanak a nézetek, hogy ki melyik típust, szerzőt, esetleg sorozatot kedveli. Nem húzható éles vonal az azonos korú, de különböző kvalifikáltságú fogyasztók között sem. Egy vonás azonban mindannyiukban közös: mindegy, hol játszódik az esemény, mindegy, hogy mikor, sikere akkor garantált, ha megfelelő intenzitással csöpög belőle a „rózsaszín nyálnak árja”.

A korosztály által felállított toplistán az „ügyeletesek” (*Daniel Steel*, *Barbara Bradford*, *Jackie Collins*) mellett igen előkelő helyen állnak a háború előtről importált regények (*Marlitt*, *Courths-Mahler*, *Crocer*), valamint az e műfajban komo-

lyabbnak számító szerzők (*Cronin, Austen, Oates*) regényei. Sajnos, klasszikusaink egyre inkább feledésbe mennek, s ugyanez a sors vár azokra a szerzőkre is, akik az elmúlt időszakban voltak hivatottak a romantika iránti igényeinket kielégíteni (*Berkesi, Szilvási, Dallos Sándor*). Többen azonban úgy vélekednek, s ez a meglátás igen helyes, hogy a „könyvpiac diktál, mi olvasunk”.

A nyugdíjasok esetében más a helyzet. Először is, ők nem vásárolnak ilyen könyveket, hiszen az ő pénztárcájukhoz mérten e könyvek már szinte megfizethetetlenek, s bár a társadalomra nézve szegény, de luxuscikknek számítanak. Másrészt az ő ízlésük is más, hiszen ők jórészt a háború előtt megjelent leányregényeken nőtték föl. Tehát az ő esetükben az első helyen, természetesen, az újra virágzó courths-mahlerek, valamint az ehhez hasonló stílusú, mai szerző tollából származó regények, amik persze szép számmal akadnak, például *Jacks Észak és Dél*, vagy *Alexandria Ripley* Mary öröksége című könyve.

S ha már a társadalmat említettem, végezetül vessünk egy pillantást a nemzetközi statisztikára, melyből egyértelműen megállapítható, hogy annál nagyobb az igény a szerelmes – valóságtól menekítő – irodalomra, minél alacsonyabb az adott nemzet életszínvonala. S csak egy „örvendetes” hírt idéznék a Harlequin kiadó jelentéséből: „... Magyarországon az ún. »olvasottsági arány« a legmagasabb: 1000 nő 1300 Harlequin-kiadványt vásárol”.

Tartalom és forma

S most lessünk kicsit a szerelmes füzetecskék borítója mögé is. Különböző sorozatok vizsgálatokor kiderült, hogy az egy kaptafára készülő regények között valójában óriási különbségek vannak, na persze nem a tematikát értve ezen – mert ugye bár ha attól eltérnének a szerzők, lehet, hogy művet alkotnának –, hanem az állandó típusokat és a jellegzetes összekötő szövegeket. Ilyen alapvető eltérések vannak azon sorozatok esetében, melyek a tizenéves korosztálynak íródtak (*Szeszély, Denise, Édesvölgyi Suli* szerelmes ikrei stb.), ugyanis ezekben a történetekben sokkal fontosabb valamely barát, ellenség stb. életének megmentése, vagy valami világregető nagy tett végrehajtása, mint a szerelem – ami azért mint másodlagos dolog mind egyikben megjelenik –, ezek a szerelmek feltétlenül szem előtt tartják a múlt század erkölcsi normáit, itt maximum a kézfogás és a csók engedélyezett.

A felnőtteknek való sorozatok a helyszín, az érzelmek hevessége, és a társadalomban elfoglalt hely szerint többé-kevésbé megkülönböztethetők. Nézzük meg először a Harlequin által kiadott füzeteket. Ha letépnénk az irományok külső borítóját, mely sorozatonként változó, ámde jellegzetes színe miatt árulkodóvá válhat, akkor is könnyen megállapítható, hogy mit tart kezében a lelkes olvasó. Ha a történet egzotikus környezetben játszódik, akkor nagy valószínűséggel Romanat, ha erősen erotikus kisugárzása a dolog, akkor Tiffanyt, ha édes és érzéki a történet, akkor Júliát, ha pedig ehhez még az újrakezdés lehetősége is párosul, akkor biztos, hogy Biancát. Ha a történet orvosi környezetben játszódik és az illető orvost nem dr. Stefan Franknak hívják (mert-hogy az egy másik sorozat), akkor Szívhangot.

Ha már az orvosi regényeknél tartunk, folytassuk ezzel a sort. Ha az illető olvasmány könyv alakú, akkor (egyelőre) biztos állíthatjuk, hogy a Klinikán zokoghatunk éppen. Ha az iromány füzet alakú és a főszereplő (mint már említettem) dr. Stefan

Frank, akkor a nevééről elnevezett sorozat, ha pedig dr. Iksz Ipszilon (de nem Stefan Frank), akkor az Orvosi Regények valamely szívtépő darabját ragadtuk kézbe.

A Szilvia nevű füzetecske könnyen megkülönböztethető, ugyanis az ártatlan történetek egytől egyig valamely vidéki főúri kastélyban és -környezetben játszódnak. Az egyéb könyv alakú kiadványoknál már nehezebb dolgunk van. Persze némelyiknek már a címe is árulkodó, hiszen ki ne tudná miről fog olvasni, ha a Második Esély a Szerelemre c. sorozat egyik darabját kapta kézbe? A Tangák pedig eme ruhadarabhoz illő tájon és hőfokon játszódnak.

Természetesen ez a felsorolás korántsem teljes, hiszen még a műfaj rajongói sem tudják naprakészen számontartani azt a 60–70 sorozatot, mely az újságosbódékból és könyvespolcokról feléjük vigyorog.

A tizenévesek esetében az ideálkeresés, az általuk elképzelt és megfelelőnek tartott idealizált életforma, a gazdagság=biztos boldogság elméletének megerősítése, alátámasztása az olvasás tudatalatti célja. Az általuk kedvelt ideáloknak a szépségükön, az egzisztenciális gazdagságon kívül a bonyolultabb konfliktusoktól mentesnek kell lenniük és meg kell felelniük a romantikára vonatkozó elvárásainknak is. A korosztály sajátossága az érzelmesség, a meghatódás igénye, valamint a beleéléssel szerzett öröm. A romantikus füzetecskék és regények ilyen tekintetben tökéletesen kielégítik vágyaikat.

A 18 éven aluli korosztály népes füzetfaló táborának legfiatalabb képviselői (a 12–13 évesek) az Édesvölgyi sulis szerelmes ikrei és a Denise olvasásával kezdték a romantikával való ismerkedést. Az ő érdeklődési körük ezen műfajon belül nem változott a különböző sorozatok megjelenésének arányában. Bár az eddigi tapasztalatok szerint rábeszélhetőek pöttyös-, csikos- és PIKNIK sorozatban megjelenő regények-re, amennyiben valamelyest megfelelnek a fentebb említett igényeknek. Sajnos, a hetedik, nyolcadik osztályok ezekről a sorozatokról egyre inkább úgy vélekednek, hogy túl „gyerekes” a tartalmuk, már kinőttek ebből, ami pedig érdekelte őket, már rég elolvasták. (Természetesen az igazsághoz hozzátartozik az is, hogy mostanság nemigen árasztják el a könyvpiacot a színvonalas ifjúsági regények.) A klasszikus irodalomból pedig éppen elég annyi, amennyit az iskolában számonkérnek, különben is, azok unalmasak és vastagok, bár ez a szemlélet sokunknál középiskolás korukra megváltozik.

A középiskolások, bevallásuk szerint, kikapcsolódásként olvassák a szerelmes füzeteket, a megnövekedett iskolai követelmények mellett sem idejük, sem energiájuk nem marad a komolyabb klasszikusok olvasására. Szerencsére az irodalomszemlélet változása az oktatásban is egyre inkább érvényre juthat, megfelelő alapokat nyújtva ezzel a látásmód megváltoztatásához.

Mindkét előbb említett korosztálynak az első igazi szerelem az érdekes, ezen felül elvárják a feltétlen erkölcsi tisztaságot. Értékrendjük az ilyen fogalmakkal kapcsolatban, mint pl. erotika, forró szenvedély stb. teljesen más, mint azoknak, akik ezt részben vagy egészében átélték, s legtöbbször ezeknek a fogalmaknak nem tulajdonított akkor jelentőséget, mint amekkorát a szerzők (és az élet) tulajdonít nekik.

Azok a felnőtt nők, akik az ilyesfajta sorozatokat részesítik előnyben, azért teszik ezt, mert közvetlenül kifizetendő jutalomra vágyanak, vérbeli menekülők. *Van den Haag* szerint az ilyen típusú emberek az élet derealizálásában találják meg a boldogságot. *Halász László* pedig úgy vélekedik erről, hogy az illuzórikus pótvilághoz vonzóórára általában jellemző, illetve előbb-utóbb jellemző lesz az alkotó képzelet satnyasága, satnyulása, így nagyon sok esetben a *Gondos Ernő*-féle elmélet tükörképe fi-

gyelhető meg: miután az illető hölgyemény elolvasta a klasszikus romantikusokat, át-
 tér a bestsellerre, végül a füzeteknél állapodik meg. Ezután csak abban az esetben
 mond le kedvenc olvasmányairól, ha az általa kedvelt valamely sikerkönyv-szerző
 (természetesen leginkább nő) új regénye jelenik meg. Néhány olvasónál azonban ezen
 könyvek olvasása önterápiát is jelent különböző lelki csapások (válás, haláleset) át-
 élése után, ami tulajdonképpen szintén nem más, mint intenzív menekülés a valóság-
 tól.

Miért akarnak a nők szerelmes-füzeteket?

Ahelyett, hogy levonnánk a végső következtetést, tegyük fel inkább újra a kérdést:
 tulajdonképpen hogy is néz ki az a bizonyos lírai kapcsolat, mely nők tizezreit fűzi a
 szerelmes füzetekhez? *Békés Pál* cikkében (HOLMI, 1992. 3. sz.) felállította eme
 irodalmi termékek cselekményének állandó és megdönthetetlen tematikáját, melyet a
 tipi fissi paraméterek megadásával együtt használjunk most fel az alapkérdés
 megválaszolásához.

hangütés	a hölgy lelkisége	közeg	világ
1. szorongó, ámde hangos	ismeretlen szerelem misztikum vágya	villamos	kamaszvilág
2. érdeklődő közöny	idealista szemrehányás	panelház szobája	farkastörvényű
3. gondoskodó beleélés	„Ha ez velem akkor így esett volna meg...”	orvosi váró	nyugdíj világi

A hölgy szíve azonnal feldobog. Fiatal lány áll a gimnázium előtt a villamos-
 megállóban. Barna, spiráldeareolt haját lágyan lengeti a hús északi szél. Szenttelen
 arccal, tizenéves, friss szépsége teljes tudatában figyeli az érkező villamost. Körülnéz,
 nincs-e közelben ellenőr, csillogó, mélyzöld macskaszemével üres ülés után kutat.
 Szíve aritmikusan dobban, fényes ajkán alig látható könnyed, gúnyos mosoly fut át.
 Elegáns mozdulattal az üres székbe veti magát, uniszex farmernadrágba bújtatott
 hosszú combjait lazán keresztbe veti, s fél szemrebbenésnyi idő alatt kezében terem
 az áhított irodalom, a Denise legfrissebb száma.

Más. A panellakás ajtaja zsanérból csikordulva nyílik. A polietilén bevásárlótáska
 nagyot puffan a hús márvány hangulatát utánzó PVC padlón. Az asszony villámgyors
 mozdulatokkal nyitogatja a tölgyfamintás tapétával bevont beépített szekrény ajtaját,
 működése eredményeként az alig néhány négyzetméternyi konyhában példás rend ke-
 rekedik. A hölgy átöltözik, felveszi virágmintás, egyedi készítésű jersey pongyoláját.
 Rövid időn belül a fotel rugóinak hangos kattánása jelzi révbé érkezett, majd átszelle-
 múlt arccal merül bele legújabb irodalmi élményébe.

Más. A várószoba műanyag padsorának magányát egy idős hölgy jelenléte töri
 meg. Az itt-ott repedezett ülések közül kiválasztja a legmegfelelőbbet, s belgyógyá-
 szati problémáinak összes kinyilvánítása mellett, mélyről felszakadó sóhajjal, arcán
 enyhe megvetéssel nehezedik a székre. Órájára nézve azonban boldogan nyugtázza,
 hogy a rendelés kezdetéig még harminc perc van. Visszafogott mozdulattal húzza elő
 barátnőjétől zsákmányolt romantikus regényűjságját.

Titkolni akarja, mit érez, természetesen önmaga előtt is. Arckifejezése a kerek

csattogásának monoton hangulatát veszi át. Az elsuhanó városképek képzeletében lassan szupercsillogó Beverly Hills-i villasorokká lényegülnek.

Más. Olvasás közben gyakran, unottan pillant a nagyképernyős, színes televízió képernyőjére. Tudja, férje nemsokára hazajön, főzni kéne valamit. Néhány oldal olvasás után a gondok azonban elmerülnek tudata mélyére, s a televízió villódzó fényei a floridai tengerpart vidám éjszakai hangulatát idézik fel.

Más. Az öreg hölgy fejcsóválva nézi a borítót, melyen egzotikus szépségű hölgy pihenteti bájos, szőke fejét egy superman széles, szőrös mellkasán. Az első sorok azonban meggyőzik arról, hogy a főszereplő nő emberi szabadossága a megfelelő keretek között mozog. A rideg orvosi várót lassan benépesíti a színes villanykörték alatt szambázó tömeg, a gardenparty előkelő közönsége.

Am nem tudja titkolni. Keblén büszkeség és szerelem vad tusája dúl. A fiú, aki átható tekintettel figyelte eddig a lány könnyed-unott mozdulatait, meglepődve, de jóleső érzéssel veszi észre, hogy a számára első pillanattól oly kedvessé vált arcról az oldalak előrehaladtával lassan eltűnik az utazásra rendszeresített közönyös-flegma kifejezés, s ezt valami földöntúli boldogság váltja fel.

Más. A férj betoppan, köszönésre válasz nem érkezik. Táskája hangos csattanással ér a földre. Szokott unalmával csoszog el a konyháig. Hangos zsolozsmázás közben a sütő ajtaját csapkodja, a vacsorát keresi. Visszacsoszog élete párjához, s meglepetten konstatálja a felesége arcán ülő földöntúli katarzist.

Más. A szomszéd idős úr negyed órával előbb érkezik – szokásához híven – a rendelőbe. Örömmel tapasztalja, hogy általában oly mogorva szomszédnője arcán boldog, elégedett mosoly terül el.

A férfi szíve is feldobog, de ő bezzeg jól palástolja. A fiú lassú tánclépésekkel közelít a lány felé. Válltömésektől sportos alakjával hölgye mellé tornyosul, s bársonyos tekintetét az újságra veti, kifürkészendő, vajon mi okozza a szokatlan mámort.

Más. A férj zavartan köhög, felesége hogyléte felől érdeklődik. Választ nem kap. Néhány decibellel hangosabban újra megismétli szavait, miközben rosszul leplezett kíváncsisággal próbálja kifürkészni, mitől képes a felesége évek óta először boldog mosolyra fakadni.

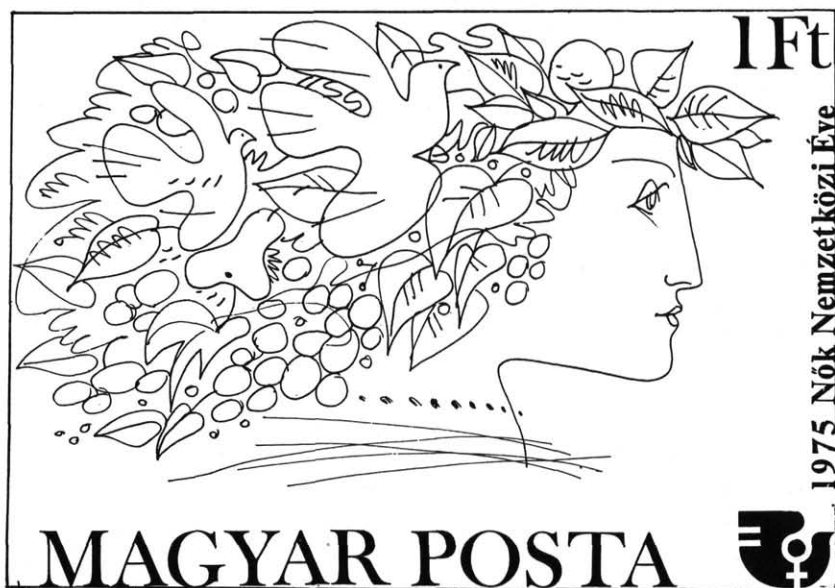
Más. A szomszéd úr érzi, elérkezett a pillanat, amikor végre megbeszélhetik gondjaikat a közös folyosórész ügyében. Nem szeretné elmulasztani újra az oly régóta áhított lehetőséget, ezért úgy dönt, hogy a szokott közönyével köszön, majd óvatosan felméri a helyzet aktualitását.

Megindul az üzleti és érzelmi harc. Az ellenőr váratlan felbukkanása zavarja meg az utazás nyugalmát. A lány az ellenőr kérdésére mégcsak nem is reagál, ezért a fiú bizalmas, simogatásnak is beillő vállveregetéssel figyelmezteti a kitömi készülő konfliktusra. A lány, mintegy álomból ébredve pillant fel az ellenőrré. Elhaló hangon rebegi el a tény, miszerint nincs bérlete. A fiú közben szorgalmasan kutat menő török bőrkabátjának zsebeiben.

Más. A szomszéd harmadszori csengetésére a férj kikapja réveteg tekintetű neje kezéből a füzetet, teátrális mozdulattal az árára bök, majd a sarokba hajítja. A feleség sóztlanul, gyilkos tekintettel mered rá.

Más. Az öregúr beszédbe elegendne a nénivel, aki azonban idegenkedve méri végig, tudván, hogy a szomszéd megjelenése ismét a valós élet kegyetlensége felé tereli majd a boldogság gyönyörével átitatott, romantikus világban kalandozó gondolatait.

A férfi nagyobb tőkeerejével diadalmaskodik. A fiú cézári mozdulattal nyújt át egy



frissen kezelt jegyet szíve hölgyének nevében, miközben pillantásuk egymásba fódva vall a lelkükben dúló forró érzelmekről.

Más. A férj a szomszéd gyors távozása után atyai gondoskodással az asztalra helyez két üveg sört, miközben szeretetteljes pillantást vet feleségére. Az asszony pillánján halovány könnyecsepp remeg, s boldog megsemmisüléssel tekint urára.

Más. Az öreg szomszéd túllépve a világ keserű fájdalmán, menedéket nyújtó szavakkal közli, hogy a könyvtárban nagyon sok hasonló kiadványt látott és tudomása szerint a nyugdíjasoknak a kölcsönzés ingyenes.

A nő aláveti magát. A lány szemével végigsimítja a fiú arcát, alakját, tekintete végigsiklik, le, egészen a cipője orráig, majd halkán sokatmondó köszönetet rebeg. A fiú visszamosolyog, görnyedt testtartása magabiztossá válik, éreztetni akarja a lánnyal, mellette semmitől sem kellene többé tartania.

Más. A feleség felveszi, majd az asztalra teszi az elszakadt újságot. A bársecszékényhez megy, kivesz két poharat, s immár anyai gondoskodással ezt is az asztalra helyezi. A férjének tölt először.

Más. Az éltés hölgy lepakolja a szatyrokból maga köré épített bástyát, s szívélyes hangon maga mellé invitálja a férfit. Védelmet remélő tekintettel fog bele véget nem érő meséjébe, amely néhai férje hibáiról szól.

Szédítő perspektívák nyílnak meg előttük. A lány a fiú szeméből könnyedén olvassa ki az üzenetet. Hirtelen felpattan, s udvariasan átadja helyét egy idősebb hölgynek. A fékező villamosban egyensúlyát veszítve a fiú karjában talál menedéket, a következő megállónál együtt szállnak le a villamosról.

Más. A férfi lágyan megfogja felesége kezét, mélyen, fürkészsze néz a könnytől csillogó szemekbe, s hosszú idő óta először vágyakozva megcsókolja.

Más. Az orvosi vizsgálat után receptjeiket összehasonlítgatva, bizalmasan beszélgetve indulnak a gyógyszertár felé.

Magyar Katalin